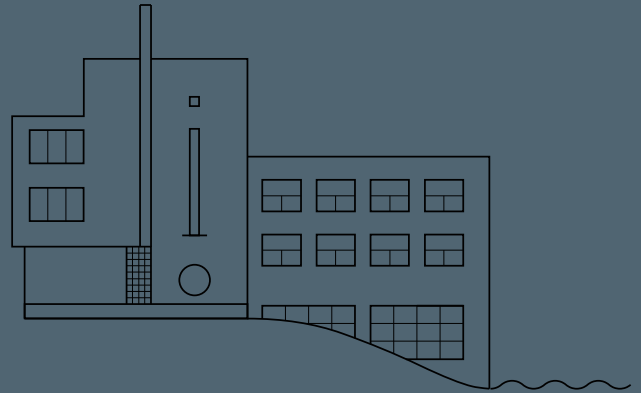

SJØHOLT

STEDSBILDER

Stedsbilder Sjøholt 2018

Redaksjon Arild Eriksen, Lisa Angelica Nørbech Barahona og Oline Haagemann Greve fra Fragment. Runa Klock og Cecilie Solli fra Ørskog Kommune.

Foto Historiske bilder utlånt av Ørskog Historielag, andre bilder av Fragment og Runa Klock.

Design og illustrasjon Fragment

Trykk Brisk Reklame

Opplag 200

Utgiver
Ørskog Kommune
Øyravegen 11
6240 Ørskog

Stedsanalyse
Fragment AS
Hausmanns gate 6
0186 Oslo
fragmentoslo.no

Tettstedprosjektet for
Sjøholt er støttet av

Møre og Romsdal
fylkeskommune

5	Innledning <i>av Runa Klock</i>	24	Hvordan ser folk på Sjøholt sine muligheter?
7	Om sosiokulturell stedsanalyse og metode	29	Hvike utfordringer har Sjøholt som sted?
8	Hvem bor i Sjøholt?	33	Fremtiden i Sjøholt
9	Historiske Sjøholt <i>Historie og stedstap</i>	35	Anbefalinger for Sjøholt
17	Hvordan er det å bo i Sjøholt?		<i>Vedlegg kan mottas på forespørsel til servicetorget i Ørskog kommune:</i>
22	Hvor møtes folk i Sjøholt?		<i>Fysisk stedsanalyse, fotgjengertelling ungdomsverksted, øvelser med kommunestyret, SWOT analyse og verksted med historielaget</i>

Sjøholt kirke og elvemunningen (over). Prestegården (høyre). Europaveien deler Sjøholt i to (motsatt side)

Ørskog står ved eit vegskilje: i 2020 blir kommunen ein del av nye Ålesund Kommune. Klarer vi å skape ein levande tettstad i det som no er kommunesentrum Sjøholt, eller vil vi bli ein sovande forstad? Vil straumen til Moa og kjøpesentera der auke, eller kan vi fylle sentrum med liv? Kva skjer når E39 går utanom bygda? Samstundes krev klimaendringane, ny teknologi og endra befolkningsstruktur at vi planlegg tettstadane våre annleis. Dette er noko av bakteppe for tettstadprosjektet og planlegginga av Sjøholt sentrum for framtida.

For å planlegge for det som skal bli, må ein ha inngående kunnskap om kvar vi kjem i frå og kvar vi er i dag. «Der vegar møtes» var ein gong slagordet for Sjøholt. Men Sjøholt er mykje meir enn vegar! For å få det fulle bilete har vi derfor valt å gjennomføre både ei fysisk og ei sosiokulturell analyse. Analysane er eit ledd i ein lengre prosess, som går via eit parallelloppdrag (muligheitsstudie) og munnar ut i eit konkret planarbeid. Målet er å lage ein attraktiv stad å både bu, ha næring i og besøke!

Tettstadsanalysene gir eit forståelig bilete av korleis Sjøholt er i dag, kva faktorar er førande og formande, og kvar utfordringane ligg. Analysene viser også kva element og muligheiter som verdt å ta med seg, forsterke og bygge vidare utvikling på.

Der den fysiske stadanalysen først og fremst tek sikte på registreringer av vegar, landskap, bygnader og andre fysiske kvalitetar og utfordringar på Sjøholt, rettar den sosiokulturelle stadanalysen i staden blikket mot menneska og aktivitetane i dette landskapet. Dei sosiale og kulturelle dimensjonane til ein stad er av stor verdi for utforminga av planar og visjonar for området. Eit sentralt mål for analysen er derfor å identifisere ulike aktørar sine fortellingar og bilete av Sjøholt, og gjere disse tydelige.

I arbeidet med å planlegge for framtida er det også viktig å også sjå bakover. Å finne fortellinga som bind fast fortid og notid kan definere verdiar som vi kan bygge vidare på, og som gir truverdigheit, forankring og autensitet.

Kva er dei viktige forteljingane, naturelementa, kulturminna, tradisjonane som vi må ta med inn i arbeidet i tettstadprosjektet og planarbeidet? Gjennom intervju med både unge og eldre og arbeidsverkstad med Historielaget har vi fått viktig informasjon og kunne peike ut positive, identi-

tetsskapande element for bygda; både fysiske, naturlege og kulturelle; som feks Hotellet, Julegrana og dugnadsånda.

“Ved hjelp av en sosiokulturell stedsanalyse kan stedsbilder, stedsbruk, og stedsinteresser analyseres med tanke på å forstå hva et sted er, og for å gi et bedre grunnlag for beslutninger om utvikling av stedet.”

(Sosiokulturelle stedsanalyser – Veileder: Ruud et al. 2007).

Med den sosiokulturelle stadanalysen har vi hatt som mål få heile spekteret av oppfatningar og meiningar om Sjøholt i augesyn, frå dei lågmælte stemmene, til dei som snakkar høgast og har meir innflytelse.

INNLEDNING

Derfor har medverking vore viktig og både større møter og verkstadar, i kombinasjon med uformell medverking og dialog har vore viktig for å la aktørar frå ulike interesse- og samfunnsfelt komme til orde. Mellom anna har ungdomsskuleelevane i arbeidsverkstad beskrive no-situasjon sett frå deira ståstad, og komme med ønske og idear for Sjøholt både i kart og tekst. Grunneigarar i sentrum har blitt invitert til å komme med sine tankar og planar, næringslivet har møttes og gjort SWOT-analyse av moglegheitene her, og vi har hatt ope sentrumskontor.

Slike metodar kan virke mobiliserande gjennom å få ulike aktørar i tale, gjere dei bevisste si eiga rolle og posisjon i lokalsamfunnet, og kan auke den sosiale kapitalen ved at det blir knytt kontaktar og relasjonar på tvers av sosiale og kulturelle skiljelinjer.

Dermed kjem vi eit skritt næmare målet: ein trygg og god stad å både bu, ha næring i og besøke!

Runa Klock.

Oversiktskart med tjenestetilbud i Sjøholt

1. Matbutikk (COOP) og post 2. Frivillighetssentral 3. Matbutikk, Stolt Mat 4. Kulturhuset 5. Banken 6. Småbåthavna 7. Bensinstasjon (Stopp 69) 8. Motell, lokalavis og musikkbutikk 9. Systra, kafé 10. Matbutikk (Bunnpris) og frisør (Picasso) 11. Bussholdeplass 12. Rådhus, bibliotek og NAV 13. Barnehage 14. Fysiotrimmen 15. Nordvestnett 16. Kyrkjetoget kafé og bruktbutikk 17. TK mek 18. Ørskog kirke 19. Gamle banken utleielokaler 20. Nevotex 21. Lærmakerne 22. Braute Malerforretning 23. Sjøholt Last og Buss, tannlege og bilmekaniker 24. Sjøholt maskin 25. Sjøholt catering 26. XXL Bygg 27. Aldershjem og omsorgsboliger 28. Økonomiservice

Sosiokulturell stedsanalyse og metode

Om sosiokulturell stedsanalyse

Sjøholt er ikke bare de fysiske rammene som E39, fjorden og fjellene. Hvordan folk opplever sitt lokalsamfunn avgjøres av hvem vi er, hvor vi kommer fra og hvem vi møter og det eksisterer like mange bilder av et sted som det finnes folk som bor på stedet. Ved hjelp av sosiokulturelle stedsanalyser kan vi gi et bedre bilde av stedets utfordringer, styrker og potensial og gi et bedre grunnlag for beslutninger om hva stedet bør være.

Hvordan folk opplever sitt lokalsamfunn avgjøres av hvem vi er, hvor vi kommer fra og hvem vi møter (...)

Vi har forsøkt å benytte en begrepsbruk fra dagligtalen, men det finnes begreper brukt som hører til sosiologien. Dette er for eksempel *stedsbruk*; hvordan folk bruker stedet sitt, *stedsbilder*; om hvordan innbyggere og andre ser Sjøholt, og *stedsinteresser*; som omhandler maktforhold på stedet. I tillegg bruker vi ordet *stedstap* som handler om hva stedet har mistet av ulike årsaker, som naustene i sentrum da Europaveien ble etablert.

Vi vil gjennom denne analysen fange opp mangfoldet og gi et bedre underlag for planlegging av Sjøholt enn det som tradisjonelt har forelagt i en fysisk stedsanalyse. Dette kapittelet er en gjennomgang av de metoder og underlagsmateriale vi har benyttet oss av i vårt arbeid med stedsanalysen med nødvendige forbehold og avgrensinger.

Intervju- og verkstedsbasert analyse

Stedsanalysen baserer seg primært på intervjuer med beboere og andre med tilknytning til Sjøholt. Vi opprettet i samarbeid med Ørskog kommune et *sentrumskontor* på

gateplan i Tomrenbygget i Sjøholtvegen. Kontoret var åpent torsdag til lørdag, hadde lange åpningstider, og var godt besøkt alle dagene. Vi kontaktet relevante personer i nærmiljøet; politikere, næringsliv og ledere for frivillige organisasjoner foreninger. Gjennom disse ble vi henvist videre til andre kontakter for å få snakket med så mange som mulig av befolkningen med ulikt utgangspunkt. Andre kom inn på kontoret på eget initiativ. Flere av disse ble også intervjuet.

Intervjuobjektene var i alle aldre, fra ungdomsskolealder til 80 år. Småbarnforeldre og et besøk av en barnehage har til en viss grad ivaretatt synspunkt fra befolkningen yngre enn 14 år. Vi har intervjuet både nyinnflyttere, tilbakeflyttere og folk som har bodd i området hele livet.

Vi har ikke lyktes i å få snakke med noen helt nyetablerte innvandrere, og vet derfor lite om deres ønsker eller erfaringer med Sjøholt. De vi har snakket med har bakgrunn fra andre nasjoner i vesteuropa og har bodd i Norge i mange år.

Ved hjelp av sosiokulturelle stedsanalyser kan vi gi et bedre bilde av stedets utfordringer, styrker og potensiale og gi et bedre grunnlag for beslutninger om hva stedet bør være.

En overvekt av de som kom inn på lokalkontoret på eget initiativ var folk over 70 år. Lokalkontoret hadde åpent på tidspunkter mange kunne komme innom, men det kan også være at denne gruppen er ekstra engasjert i lokalmil-

jøet og kanskje har fått gjennomslag for tidligere innspill og vil derfor prioritere å bruke tid på å være med på å endre det.

Vi baserer oss videre på en serie verksteder og møter prosjektleder Runa Klock har avholdt med ungdomsskolen, historielaget, politikere og næringsliv, som alle nyanserer og utdyper funnene fra dybdeintervjuene fra lokalkontoret. Dette gjelder spesielt SWOT analysen som kartlegger styrker, svakheter, muligheter og trusler for Sjøholt i forhold til en rekke tema som bosted, næringsliv, turist-

destinasjon, trafikk-knutepunkt og som historisk sted og fjordbygd. Referat og dokumenter fra disse møtene er med som vedlegg.

Anonymisering

Vi har anonymisert sitater fra vanlige beboere eller intervjuobjekter, som uttaler seg på vegne av seg selv som privatperson, mens hvis den som uttaler seg gjør det på vegne av for eksempel en forening eller offentlig etat kan dette stå spesifisert. Samme person kan være beskrevet på ulike måter alt ettersom de taler for seg selv eller for en gruppe.

Hvem bor i Sjøholt?

Ørskog er en kommune i Møre og Romsdal fylke. Her er det 2296 innbyggere i 2017 ifølge fylkesstatistikken og slik kartene i den fysiske stedsanalysen viser bor folk relativt spredt, enten i klynger av hus eller langs gater på langs på sidene. Befolkningen i Ørskog er jevnt fordelt på alle aldersgrupper. Det betyr at stedet har kvaliteter som gjør at unge også velger å bli boende etter endt utdanning.

De siste 10 årene har Ørskog hatt netto innflytting på omtrent 10%, men med en endring til netto utflytting siden 2016. I fylkesstatistikken er det påfallende hvor få boliger som bygges i Ørskog, men dette bildet passer med folk sin oppfatning om at det har vært vanskelig å både regulere og å få tillatelse til å oppføre boliger i Ørskog,

også på grunn av byggeforbudet som har vært gjeldende i sentrum. En reguleringsplan for sentrum, som i praksis ikke har kunne gjennomføres på grunn av Europaveien, har også satt bremsen for utviklingen.

Sett fra utsiden er det interessant og fint at kommune og lokalsamfunn trekker inn folk som har flyttet ut, men som kan være en ressurs for hjembygden. Dette kan bidra til nytenkning både på lokal produksjon, lokalmat og stedsutvikling. Det kan igjen inspirere folk til å bli boende.

Fylkesstatistikken gir et utfyllende bilde av ulike forhold som kan utdype innholdet i denne analysen: <http://fylkesstatistikk.mrfylke.no/2017/>

Historiske Sjøholt

Naustrekka som forsvant og forholdet til sjøkanten Sjøholt hadde før (under)

Fisket, skog og jordbruket har tradisjonelt vært viktig i Sjøholt, og folk sin identitet har vært knyttet sterkt til dette i likhet med mange andre steder på Vestlandet.

Sjøholt har vært et knutepunkt med et sentrum og et handelsliv som mange savner og tenker tilbake på som levende og attraktivt. "Der vegar møtest" er ofte brukt som slagord for Sjøholt, og Sjøholt har i mange sammenhenger vært et knutepunkt i området: Veien mellom øst og vest møter vegen innover i Storfjorden, her har sjøtrafikk møtt landtrafikk, handelsvarer fra innlandet har blitt byttet med handelsvarer fra kysten, og Sjøholt har vært senter for

post, telegraf, turisme, militære, trelasthandel, lensmann, kirke, utdanning og legetjenester.

Bygda har også en Eidsvollmann. Bonden Elling Olson Valbø var eneste representant fra Sunnmøre som tok del under rikstinget på Eidsvoll i 1814, men den historien er lite kjent på Sjøholt.

Historisk nærings- og handelssted

Motivet på kommunevåpenet er inspirert av Ørskog sitt næringsliv og historie. Etter vestnorske forhold er det mye skog i kommunen. Dette ga grunnlag for stor trelas-

Allée av ask, lønn og alm plantet langs veien mellom Apaset og Sjøholt (over). Johansenbuda, bakeriet, Flindthuset og julegrana (til venstre).

tutførsel til Europa, særlig til Nederland og Skottland, på 1600-talet. Også i dag representerer husbygging, sagbruk og trebearbeiding en del av næringen her. Det ble også drevet produksjon basert på råstoff fra gårdsdriften, som hud, skinn, horn og ull. Hermelinmønsteret i kommunevåpenet symboliserer viltbestanden og avl av pelsdyr, som har vært en viktig næringsvei her. Ikke minst har livet på og ved fjorden vært livsnerven her, med flere notlag, klippfisktørrking på Måsøyra og torskefiske på Ørskogvika.

At det kunne vokse frem mange selvstendige håndverkere av denne gårdsproduksjonen, slik som baker, slakter, garver, farger, glassblåser, blikkenslager, henger nok sammen med at det fantes en flokk "kondisjonerte" innbyggere, og slik et marked.

Det var tidlig etablert jernutvinning her, og en smedtradisjon, som har holdt seg nesten til våre dager. Allerede i 1766 var det bergverksdrift i større målestokk her. Det skal ha vært over 200 arbeidere i sving på slutten av 1800-talet. Jørund Smed (Jørund Erling Amdam 1924-2003) utviklet smedtradisjonen til kunst, og bygda kunne tidligere smykke seg med flere av hans fantasifulle skulpturer.

Ørskog Sparebank ble grunnlagt i 1856. Den lokale banken er fremdeles en svært viktig aktør og merkevare i bygda.

Årøyane med Ørskog kirke i bakgrunnen.
Rundt 1960 (over). Torskefiske og bryggeliv på
1970-tallet (under)

Skolested og idrett

Også som skolested har Sjøholt lang historie. I 1876 vedtok "Romsdal Amtsting" at det skulle startes en "Søndmøre amtskole". Sjøholt fikk første tilslaget. Som en videreføring av den gamle folkeskolen ble Ørskog interkommunale realskole starta i 1951. Realskolen dekte kommunene Ørskog, Skodje, Stordal, Vatne og Giske og

Naustrekka som forsvant

mange elever kom flyttende hit.

Nybygget for "Sunnmøre Husmorskule" stod ferdig akkurat da andre verdenskrig brøt ut i 1940 og bygget ble tatt i bruk av tyske offiserer. Etter krigen måtte huset renoveres, og blant andre kunstneren Jonas Peson ble leid inn til å dekorere hallen og festsalen med fantastiske veggmaleri som står der den dag i dag. Skolen ble senere til "Ørskog vidaregåande skule" med undervisning bla hotell- og kokkefag, helse- og sosialfag, og med elever fra hele regionen. "Husmorskolen" hadde en sentral rolle på Sjøholt til den ble lagt ned, og bla. den kjente kokken Even Ramsvik har vært elev på skolen. Skolen er eid av kommunen, og ble midlertidig brukt som barneskole til våren 2018.

Det var tidligere et rikt hoppmiljø i Ørskog, og Løklibakken på Ørskogfjellet ble brukt til å arrangere Norgesmesterskap i hopp normal bakke i 1968. Rennet er friskt i minnet til mange som var der.

Også i Reinå ved Årøyane i sentrum var det en liten hoppbakke.

Storfjord Rutebilar

Den første faste, norske bussruta ble startet i 1908 mellom Molde og Batnfjordsøra. Året etter startet Elling Larsson Lande i Ørskog opp rute mellom Ørskog og Vestnes. Storfjord rutebilar AS var en fortsettelse på dette selskapet, med hovedkontor på Sjøholt og med både buss og

Storfjord Rutebilar AS

HISTORISKE SJØHOLT

Arkitektur

1. Gamle realskolen
2. Husene i Amtskulevegen
3. Minde
4. Hansenbygget og kaihuset
5. Gammel bebyggelse langs fjorden

6. Johansenbutikken
7. Sjøholt Hotell
8. Tomrenrekka og gammel bebyggelse langs Sjøholtveien
9. Gamlebanken
10. Steinholtbua
11. Kraftstasjonen

12. Prestegården
13. Ørskog Kirke
14. Prestefjæra
15. Naustrekka
16. Eggebua
17. Kaihuset
18. Ottagarden

Vernede bygg og områder

1. Utløpet av Ørskogselva - biologisk mangfold
2. Osberget - friluftområde
3. Ørskog kirke fra 1800-tallet

4. Ørskog kirkegård fra middelalderen
5. Sjøholt hotell fra 1900- tallet
6. Ørskog prestegård fra 1700-tallet og 1900-tallet
7. Bosetningsspor fra førromersk jernalder

8. Bosetningsspor fra jernalderen

godsruter. Allerede før en stor fusjon i 1980, hadde selskapet 43 ansatte på heltid og 28 vogner, og bilene var svært synlig med sine karakteristiske farger, noe folk i Sjøholt var stolte av. Buss og storbiler har hatt en særegen posisjon og status, vært svært synlig og disponert mye areal på Sjøholt. Storfjord ble slått sammen med flere til Mørebil i 1996, og hovedkontoret lagt til Volda. Det er også i dag flere aktører som driver innen lastebil og buss, noe som er plasskrevende og gir økt trafikk.

Trærne i Sjøholt

Sjøholt har en del store trær og alléer som er viktige for identiteten til bygda. Velstående familier som flyttet hit tidlig på 1900-tallet, demonstrerte sin status ved å plante spesielle trær, ble det fortalt av de som ble intervjuet på sentrumskontoret. Man ser ennå rester av alléen som strakte seg gjennom hele bygda og store, gamle trær fra den gamle hotellhagen, portalen ved Tomren og flere store blodbøker. Bjørkealléen ved kirken og Lerkelunden, som også er kommunens 1000-års sted, har en spesiell status. Julegrana som alle er glad i og stolt av skal være Nord-Europas største på rot.

Europaveien

Europaveien som ble anlagt på 60-tallet delte bygda i to og blir av mange oppfattet som første spikeren i kisten

for butikkene og tilbudene langs gamleveien og det tradisjonelle Sjøholt. En rekke identitetsbærende bygg, som naustrekka, ble revet og fyllmasser ble brukt til å lage en utfylling som utgjør store deler av sentrum i dag. Den tidligere strandlinjen ble ødelagt og dette endret også folk sin tilgang til fjorden. Før lå naustene der og en kunne dra båter på land. Det var lett å gå ned til sjøkanten. europavegen endret dette og derfor knytter det seg mye følelser til denne.

Stedstap

Med stedstap mener vi steder som har mistet sin opprinnelige identitet, for eksempel på grunn av utbygging. Dette er knyttet mot historien og hører derfor hjemme i dette kapittelet. I alle verkstedene og møtene er det noen stedstap som uttrykkes gjentatte ganger. I Sjøholt dreier dette seg spesielt om før og etter Europaveien og utfyllingen av sentrum, en utfylling de fleste mener har hendt steg for steg og uten en helhetlig planlegging til grunn. Da forsvant naustrekken. Butikktilbudet som var tidligere i sentrum savnes og ble beskrevet som "et mylder av småbutikker". Det sammenhengende gateløpet langs Sjøholtvegen ble ytterligere oppstykket da det gamle rådhuset ble revet. Johansenbuda var en landhandel med lang disk og alt du kan tenke deg til salgs. Den lå vendt mot

Gamle banken og et levende kulturlandskap (venstre). Hansen-bygget (under)

Sjøholtvegen, men nå er fasaden lukket og bygget vendt motsatt vei. Tvers overfor lå bakeriet til baker-Larsen, og i Tomren-rekka hadde man både skobutikk, sportsbutikk og dagligvare. Det fantes flere kafeer og et urbant sentrum med det mest av tilbud innen gangavstand.

Tap av omdømme og rykte er også stedstap. At bygda har hatt en klar status og posisjon i området, som knutepunkt og med flere viktige funksjoner samlet, gir et vemod og stedstap når disse har forsvunnet (Videregående skole, Storfjord, kai, lensmannskontor, bakeri, kafeer og butikker m.m.). Fra å være en destinasjon beskrives Sjøholt av svært mange nå som «et sted alle kjører forbi!»

Ikke minst savner folk det å kunne stolt erklære Sjøholt for “den hvite by ved fjorden”. Det er noe de fleste kan enes om. Man har vært lite bevisste på å ta vare på identitet og historie. Spesielt det bygde miljø er lite tatt vare på, men også Ørskogbunaden mener mange at har man “gitt fra seg”, ettersom mange nå kaller den Sunnmørsbunad.

Ikke minst savner folk det å kunne stolt erklære Sjøholt for “den hvite by ved fjorden”. Det er noe de fleste kan enes om.

Det er oppfatning blant flere at kommunen ikke verdsetter, formidler eller har tatt vare på ildsjeler, kunst og kulturskatter. Jørund Smed sine smidde kunstfigurer som nå er borte fra bygda nevnes. Også en stor steinsamling forsvinner nå ut av bygda og får nå et eget museum i Norddal. Identitet og særpreg forsvinner når man mister attraksjoner som dette.

Stedstapet kan også ha et næringsperspektiv. Folk uttrykker savn etter det rike fiskeriet som var her før: notfiske etter sild og brisling. Trappene langs den gamle moloen «Langelina», som var en yndet møteplass og var med på å knyte sjølivet sammen med bygdelivet, savnes. Det forsvant da den nye småbåthavna ble bygget etter orkanen i 1992.

Nylig hadde Ørskog et kjent fiskerøkeri, Sunnmøre Røykeri, og flere plasser på Sjøholt finnes det små røykstuer plassert i folk sine hager, man ser også ett langs Amtskullevegen.

Sjøholt hotell blir nevnt av de fleste, også ungdomsskoleelevne når de blir spurt om Sjøholt sin identitet og styrker som historisk sted og fjordbygd.

Sjøholt hotell ble først bygget i 1887, men brant til grunnen i år 1900. Året etter ble det gjenreist slik det ser ut i dag. Hotellet er et godt eksempel på den turismen som vokste frem i fylket og i Norge på den tiden. Hotellet representerer tradisjonen med overnattingssteder og skyssstasjon på Sjøholt fra midten av 1800-tallet, med utgangspunkt i bygda sin status som knutepunkt.

Kan folk nok om stedets historie og føler folk historien er relevant for dem?

Ut ifra opplysninger en har var nok Sjøholt et hotell for de mer bemidlete. I motsetning til andre lignende hotell opererte de bare med én pris; beregnet for turister. Både Keiser Wilhelm som var konge av Preussen og keiser av Tyskland og dronning Wilhelmina av Nederland skal ha feriert her, og daværende kronprins Olav og kronprinsesse Märtha besøkte også Sjøholt Hotell på en reise i landet.

Årene fram til 1930-årene var storhetstiden til Sjøholt hotell. Etter 1930 kom en reduksjon i kundegrunnlaget, og fra 1965 var det slutt. Dette skal blant annet ha vært som et resultat av nye brannforskrifter som ikke lenger gjorde det mulig å drive hotellet.

I 1989 ble alt inventaret solgt på auksjon, en hendelse mange beskriver som svært trist. Mange på Sjøholt har møbler fra hotellet. Noe av inventaret er gitt tilbake til dagens eiere som ønsker å møblere det igjen, men hotellet er ikke i bruk og står stort sett tomt med mørke vinduer. De dagene lysene tennes og eierne er på besøk, valfarter folk for å se hvor vakkert hotellet er med lys i vinduene. Hotellet ble vedtatt fredet i slutten av 2017, og det er en forventning og et håp blant folk, om at noe kan skje som et resultat av dette.

Det mørke, ubrukte hotellet er et typisk stedstap, men også Gamle naustrekka, Langelina, Tomrenrekka og gamle rådhuset blir nevnt, sammen med Malmgruvene oppi åssiden, som steder som er viktige for identiteten i bygda, og som man enten har mistet, ikke tatt godt nok vare på eller står tomt. Manglende vedlikehold av Prestegården nevnes, men også de mange andre eldre byggene i Sjøholt.

Folk oppgir manglende bevaring av havneområdet som en svakhet ved Sjøholt som historisk sted og fjordbygd. Den viktigste trusselen for Sjøholt som historisk sted er forfall, riving og at hus og steder glemmes bort og mister sin funksjon. Flere tenker at nabokommunene har kommet lengre i sitt arbeid med å bevare historiske kvaliteter. Som mange andre steder er også noen av den oppfatning at krav til rehabilitering og betingelser for bruk av gamle bygg av historisk verdi, feks brannkrav, hindrer utvikling.

Mange av de historiske byggene og stedene kan likevel få ny aktivitet og brukes til andre ting. Dette kan sees på som en mulighet for folk i Sjøholt. Spesielt hotellet ses på som en slik mulighet, men også andre lite utnyttede bygg som Tomren-bygget, Lied fabrikk, Johansen bygget, Gamle Bunnpris, det gamle bakeriet og Hansen-bygget. Kanskje et av disse byggene kan huse et fremtidig museum for Ørskog? - spør et av intervjuobjektene seg.

Kan folk nok om stedets historie og føler folk historien er relevant for dem? Det er mye potensiale i å formidle historien til Sjøholt, som for eksempel Malmgruvene, Kraftverket og den Trondhjemske postvej. Mange tenker at Sjøholt trenger markedsføring, men en satsing på å gi ny bruk til historiske bygg og steder bør komme først. Historien kan også brukes som utgangspunkt til å gjenopplive gamle fiske-, mat- og håndverkstradisjoner.

Se vedlegg fra arbeidsverksted med Historielaget.

(...) en satsing på å gi ny bruk til historiske bygg og steder bør komme først

Livet på Langelina

IBSEN OG SJØHOLT

Henrik Ibsen var i 1862 på en reise på Vestlandet. Han hadde fått et stipend til å drive innsamling av folkeminner. Han oppholdt seg en tid i Sunnlyven, og dro deretter videre med dampbåten til Sjøholt og ble boende på Solnør Gård. Han skal ha brukt inntrykk fra denne turen til blant annet "Brand" og "Rosmersholm". Han skrev et reisebrev til "Illustrert Nyhedsblad" den 26. oktober 1862:

"Postveien fra Ålesund til Christiania går de første 2-3 miil langsmed Storfordens nordlige strand, og er ialfald på strækningen fra Solnør til Sjøholt ubeskrivelig deilig. Den jævnt heldende lid har her skråning mod syd ned til fjorden, og er lige til øverst oppe klædt med furru og den frodigste løvskov. Alt imellom, snart ovenfor, snart nedenfor veien, ligger venlige gårder halvt gjemte mellom trægrupperne; den blå vandflade glitrer gjennom løvet, og fra og til åbner sig en udsigt med de romsdalske tagger og tinder længst borte."

Hvordan er det å bo i Sjøholt?

Ørskog kommune er en liten kommune og Sjøholt et tilsvarende lite tettsted. Det er trygge og gode oppvekstmiljø og de som bor der opplever at kommunen ligger sentralt til i forhold til større steder som Ålesund og Molde. Det er blant grunnene til at det bor folk i alle aldre i Ørskog.

Positive særtrekk ved Sjøholt handler om dugnadsånden som blant annet har ført til byggingen av kulturhuset og idrettshallen. Det er også positivt at det finnes spor av det gamle Sjøholt i form av Gamleveien (Sjøholtveien

og Amtskuleveien) og bygningsmiljøet knyttet til denne. Folk mener likevel at det er vanskelig å få ting til å skje i Sjøholt og at det til nå har tatt tid å få byggetillatelse og få gjennom reguleringsplaner. Da er det viktig å påpeke at i forhold til hvor lang tid slike prosesser tar i andre større byer bør bildet nyanseres. Mye av frustrasjonen har likevel vært knyttet til byggeforbudet i sentrum knyttet til faren for ras og bølge fra Åkerneset.

For Sjøholt som bosted er det beliggenheten som er den

største styrken. Dette gjelder både nærhet til natur med fjord og fjell, men også en strategisk og "sentral" beliggenhet mellom Molde og Ålesund og andre tettsteder, med den bredden i arbeidsplasser og transporttilbudet det medfører. Folk som bor her har kort vei til flyplasser. At bygda også har et kompakt sentrum med basisfunksjoner innenfor gangavstand og et godt skole- og barnehagetilbud, med ny skole og tilhørende idrettsanlegg, er det også flere som påpeker som en styrke.

Dette gjør også at fastboende oppfatter Sjøholt som et familievennlig og sosialt sted hvor det er lett å bli kjent med andre. Det er også rimeligere å kjøpe seg et hus med god nok plass for en liten familie i Sjøholt enn i Ålesund og nabokommunen Skodje.

Møreforskning og høgskolen i Volda har i 2013 gjort en brukerundersøkelse om regional attraktivitet hvor Ørskog er omtalt. Funnene er svært like de vi har gjort i denne stedsanalysen. Konkrete tiltak fra de spurte der for å øke bolyst var «å få eit triveleg sentrum, legge til rette for at folk skal kunne bu attraktivt der dei helst ønskjer og i det heile legge til rette for at nyttilflyttarar skal føle seg velkomne inn i kommunen.»

Europaveien preger Sjøholt

Folk på Sjøholt har en felles oppfatning om at områdene rundt Europaveien og Shellstasjonen er utrivelige. Ungdomsskuleelvene beskriver til og med sentrum som utrygt og farlig! Dette skyldes ifølge de spurte et uavklart forhold mellom biler og gående.

Folk her har ventet på at veien skal forsvinne (...) nå øyner man håp (...) Da er det viktig at Sjøholt har blitt et attraktivt sted med en tydelig identitet og langsiktige planer.

E39 utgjør en barriere og mangler direktekryssinger og fotgjengeroverganger i plan. Dette gjør at Sjøholt sentrum oppleves som delt i to. Folk i alle aldre løper over Europaveien ved Bunnpris. Oppstigningen mot Ørskogfjellet starter i sentrum, og høy fart er et problem. Mye av stamvegtrafikken vest - øst via Åndalsnes til Dombås og videre til Østlandet går gjennom sentrum. Sentrumsområdet har ÅDT på ca. 6500 biler, en stor del av dette er

tungtransport. I sentrum har etablering av m.a. rådhus, treningssenteret, barnehage og busstasjon - i den sydlige delen av sentrum - ført til en endring av aktivitetene slik at "tyngdepunktet" er flyttet, og området nord for vegen, som tidligere utgjorde den mest aktive delen av sentrum har betydelig redusert funksjon. De fleste bor på nordsiden av E39, og det er stor interntrafikk i sentrum, som blir omtalt som en labyrint.

Mange bakker i Sjøholt tettsted gjør at avstand mellom byggefeltene og sentrum oppleves lengre enn hva det er. Mange bruker bil fra bosted og ned til sentrum, og også mellom butikkene. Det er svært mange parkeringsplasser og utflytende, asfalterte areal i hele sentrumsområdet. Bortimot alle som ble intervjuet, også medlemmer av kommunestyret, beskriver Sjøholt sentrum som grått, stygt og trist.

(...) fastboende oppfatter Sjøholt som et familievennlig sted og et sosialt sted hvor det er lett å bli kjent med andre.

Mange av de intervjuede håper veien til slutt vil fjernes. Dette er også vedtatt og ligger inne i Intensjonsavtalen til Nye Ålesund, og begge alternativene for den nye riksveien går utenfor Sjøholt sentrum. Folk her har ventet på at veien skal forsvinne i mange år, nå øyner man håp om at det kan skje. Da er det viktig at Sjøholt har blitt et attraktivt sted med en tydelig identitet og langsiktige planer.

Barn og unge

Spesielt for barn og unge er Sjøholt sentrum for utflytende. De mener at det er få steder å møte folk og mangelen på møteplasser er prekær. Leder for ungdomsklubben oppgir at klubben kunne ha vært åpen hver kveld i uken med godt besøk, men med foreldrebaserte vakter er det vanskelig å motivere i det lange løp. Ungdomsklubben sier også at de er opptatt av å skape aktiviteter hvor alle har like muligheter til å bli flink, som shuffleboard.

De i aldersgruppen mellom ungdom og voksen har også få tilbud. Der er kun én kafe i Sjøholt og den har begrenset åpningstider.

Ungdomsskoleelvene beskriver Sjøholt som stygt, grått og kjedelig, men også utrygt. De setter pris på den gamle bebyggelsen, men sier at sentrum er fullt av «stygge fir-kanta bygg» og at "det ser ut som en parkeringsplass, med lite hus på." De ønsker seg mer grønt, trær, gangveier og fotgjengeroverganger, og butikker og større servicetilbud.

HVORDAN ER DET Å BO I SJØHOLT?

Ungdomsskoleelever på verksted forteller om hva de liker ved Sjøholt og hva de ønsker seg her i fremtiden. (venstre og nederst). Næringsliv frokost med SWOT analyse (midten)

(se vedlegg). Det er få grunner å bosette seg her om du er i tjeårene. I denne aldersgruppen er ikke et godt idrettstilbud eller friluftsmuligheter godt nok.

Eldre

Flere pensjonister kom innom sentrumskontoret og nevnte at Sjøholt trenger omsorgsboliger og eldreboliger. Hvis eldre flytter i sentrale hus eller leiligheter, vil dette kunne frigjøre eneboliger til barnefamilier. Variasjon i boligtyper er likevel viktig for å skape et levende og attraktivt sentrum. Selve sentrum er helt flatt og kunne være lett fremkommelig for alle, men man savner sammenhengende gangveier, et nett av benker, og offentlig toalett. Flere i denne gruppen er også opptatt av bilfremkommelighet og parkering.

Ungdomsskoleelevene beskriver Sjøholt som stygt, grått og kjedelig, men også utrygt.

Kultur

Lag og foreninger er ryggraden i det lokale kulturlivet. Ørskog kommune har flere titalls frivillige lag, foreninger og organisasjoner innenfor idrett, kirke, historie, musikk og kunst.

Folk i Sjøholt opplever at de har et godt idrettstilbud selv om noen av de yngre mener fotball dominerer og etterspør et bredere tilbud. En friidrettsarena er under planlegging og igjen bidrar bygdefolket med innsamling og dugnad. Noen fremhever at det er god tilgang til øvingslokaler om en ønsker å drive med musikk, og kulturskolen tilbyr undervisning i musikk, sang og billedkunst. Sjøholt har også et levende korpsmiljø, med hele tre korps.

Trekkspill har en posisjon på Sjøholt, mye grunnet Norild og Bygdebladet. Dette er Skandinavias største platebutikk for trekkspill, gammaldans og folkemusikk, plateselskap og noteforlag. Sosiale møteplasser og arrangement er derimot ikke bygget opp rundt dette, og miljøet oppleves nok som lite og delvis lukket.

Stedsinteresser (maktforhold på stedet)

De fleste intervjuede oppgir at det er grunneierne som har mest makt i Sjøholt, og at det har vært en del konflikter de siste årene. Ikke minst den nye skolen og rådhuset har vært en kilde til mye diskusjon. Mange nekter tvert å kalle bygget et rådhus og omtaler det demonstrativt som næringsbygget. Dette er en politisk diskusjon vi ikke skal ta stilling til her, men når det gjelder stedsutviklingen bidrar dette bygget lite til byrommet rundt seg, med en

svært lukket fasade og store dimensjoner. Det kan tenkes at noen administrative oppgaver løses best i et innadvendt bygg, men for eksempel bibliotekene har i løpet av de siste ti årene utviklet seg til å bli et av byens viktigste møtesteder. Det er vanlig med konsepter som lange åpningstider, foredrag og diskusjoner, lekse- og bokcafé, og funksjon som et lavterskel, kostnadsfritt grendehus. Derfor er det spesielt trist å se dette gjemt bort i en krok i rådhuset.

Lokalavisen (...) bidrar mye sammen med forfattere av debattinnlegg, til å forme innbyggernes oppfatning av sitt eget sted.

Det er ikke uvanlig noe sted at grunneiere både engasjerer seg politisk og ønsker å bruke denne posisjonen til å fremme egne interesser, men politikere blir fort inhabil i små kommuner. En må forvente at kommunen har lokaldemokratiske mekanismer som ikke lar dette gå på bekostning av fellesinteresser.

Lokalavisen Bygdebladet har en særegen posisjon i Sjøholt og bidrar sammen med forfattere av debattinnlegg, til å forme innbyggernes oppfatning av sitt eget sted. Mange spurte er likevel kritisk til vinklingen som ofte velges og mener at det er et fokus på, og at saker vinkles mot, konfrontasjoner. Folk oppfatter også at Bygdebladet hovedsakelig støtter opp under veletablerte bedrifter og lag, mens det som representerer en endring lokalt ikke får like mye spalteplass. Uavhengig av dette er det åpenbart at folk er stolte over å faktisk ha en levende lokalavis.

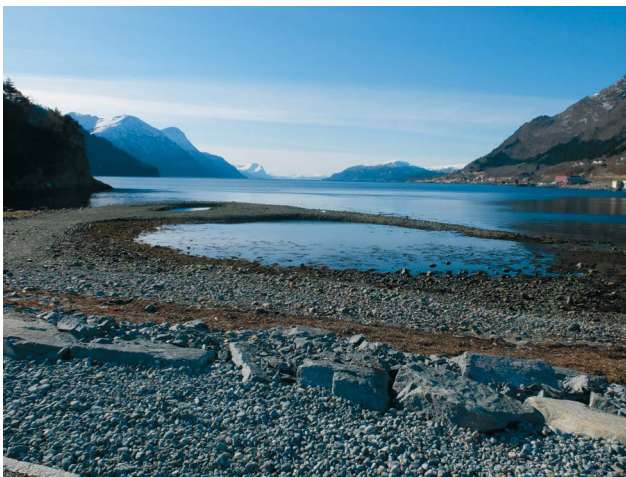
(...) folk er stolte over å faktisk ha en levende lokalavis

Bonde- og småbrukarlaget blir også omtalt som en maktfaktor i Sjøholt, ikke unaturlig for en landbrukskommune. Banken utøver en slags "soft power" ved å støtte prosjekter innbyggerne ønsker seg og flere etterlyser et lignende engasjement fra andre næringsdrivende.

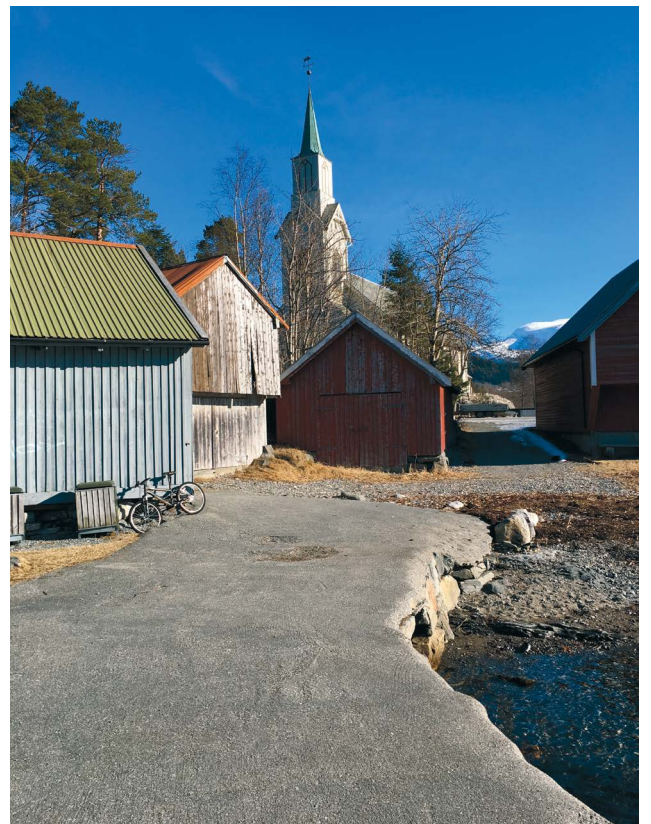
Sjøholt Vel er også en positiv aktør og sørger for lys i Julegranen, benker, blomster på de få grønne flekkene som finnes i sentrum og pådriver for aktivitetsparken. Småbåtforeningen er også en slik aktør.

HVOR MØTES FOLK I SJØHOLT?

Ørskogvika sett fra aktivitetsparken på Måsøyra med Snagen foran (over). Naust i Prestefjæra (høyre). Naustrekke i Geilvika (øverst)

Hvor møtes folk i Sjøholt?

Det er hovedsakelig fra arbeidet med lokalkontoret, historielaget og ungdomsskolen vi har informasjon om hvor folk i Sjøholt møtes og liker å oppholde seg. Felles for de fleste voksne er at de ikke oppholder seg mye i sentrum og når vi spør hvor de liker å oppholde seg eller gå, har vi fått svaret "ihvertfall ikke i sentrum".

Folk oppgir gjerne steder i naturen som Elvastien, Prestefjæra, Osberget, Verahornet, Årøyane, Liafjellet og Liasætra, Kirkealleen, Årøyane, Jutevatnet og blåbær-

marka. De som faktisk oppgir steder i sentrum oppgir Småbåthavna, Systra, Fysiotrimmen, Kyrkjetoget, Kulturhuset, Amtskulevegen og Sjøholtveien, Frivillighets-sentralen, Bankparken og Aktivitetsparken. Det er stor mangel på skilt, men turister finner frem til Prestefjæra og områdene ved kirka. Det er ofte der en ser bobiler parkert.

Like utenfor Sjøholt finner man en rekke mindre bygdesamfunn. Flere i Sjøholt oppgir at de liker steder som

Steder

1. Bibliotek
2. Barnehage
3. Kulturhuset
4. Sjøholt hotell
5. Ørskog kirke
6. Småbåthavna
7. Julegrana
8. Gamle Sjøholt sentrum med Tomrenrekka og portalen
9. Hansenbygget
10. Systra Kafé
11. Prestefjæra og Osberget
12. Prestegården og Lerkelunden
13. Kyrkjetoget
14. Gamlebanken
15. Kraftstasjonen og Steinholtbrua
16. Aktivitetsparken
17. Årøyane
18. Fysiotrimmen

Andre områder de verdsetter:

- * Utsiktspunkt
- Strandsone
- Strandpromenade
- Elvastien med kunst av Jørund Smed
- Aktivitetsparken Måsøyra
- Amtskulevegen og Sjøholtvegen
- Busholdeplass

HVOR MØTES FOLK I SJØHOLT?

Vaksvik og Skarbø og kanskje steder enda lengre borte som oppleves attraktive. Da er det gjerne naturkvaliteter eller fremdeles eksisterende eldre bygnings-miljø som trekkes frem.

Vi har bedt folk om å oppgi hvor de oppfatter at folk liker å oppholde seg. Observasjonene samsvarer i stor grad med hva folk sier når de blir spurt hva de liker med Sjøholt. I Prestefjora griller folk i sjøkanten, folk går tur på kraftveien på Gausneset, Elvastien og andre turstier i nærområdet.

Ungdommene løfter frem Systra kafé som viktig møtested, men også bussventerommet på Bunnpris, Bankparken, ungdomsklubben og idrettshallen. Bankparken, Osberget og Prestefjora er også populære steder for ungdommen. Det er likevel relativt få steder ungdommen

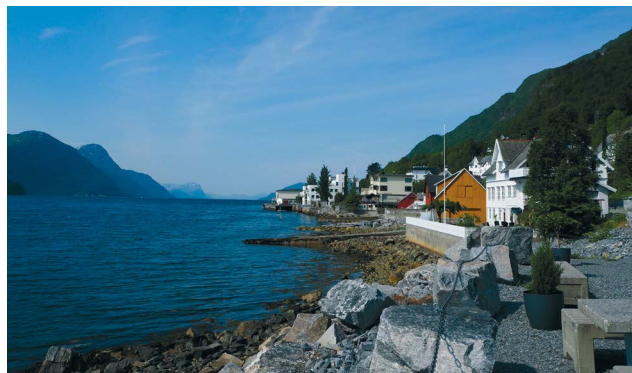
oppholder seg i forhold til steder voksne benytter. Dette tyder på at innspillene fra ungdom bør vektlegges. Disse innspillene finnes det et sammendrag av i sluttkapittelet og kan sees i vedlegget fra verkstedet, som må bestilles fra kommunen.

Det er ikke mange lekeplasser for barn i Sjøholt sentrum, men Bankparken er attraktiv for barn og ungdom, og ungdommene ønsker seg flere aktiviteter der. Det er liten tvil om at steder for barn ville skapt gode nye møteplasser i Sjøholt også for voksne.

Aktivitetsparken på Måsøyra og uteområdet til nye Ørskog skole er helt nye tilbud kommet til etter intervjue, men som man ser allerede er populære og mye brukt. Det er også planlagt en møteplass på Shelltomta sentralt på Sjøholt.

Gamleveien (venstre). Utsikt til husene langs sjøen (under). Elvastien (nederst)

Hvordan ser folk på Sjøholt sine muligheter?

Lærdom fra sentrumskontoret.

De besøkende på lokalkontoret la frem en stor bredde innspill på hvilken retning utviklingen av Sjøholt burde ta og hvilke elementer de skulle ønske Sjøholts identitet ble bygget rundt. Ordskyen under viser hva som ble nevnt flest ganger og hva som ellers ble nevnt. Ikke overraskende var det hotellet, naturen, sjøen, lokalmat og et ønske om å rendyrke Sjøholt som bosted som dominerte. Svarene var preget av en forsiktig realisme i den forstand at, til forskjell fra elevene ved ungdomsskolen, så fokuserte folk på å styrke det som allerede finnes på stedet, mens de unge ønsket flere og mer varierte tilbud.

Det er likevel ulikt fokus hos folk, på hvilken retning utviklingen bør ta. Dette gjelder blant annet europaveien. Det er mange som vil ha den vekk, mens noen frykter hva som vil skje om den fjernes. Næringsdrivende som Systra og Shell ønsker naturlig nok å beholde veien, mens andre som ønsker å styrke Sjøholt som bosted vil ha den enten bort eller nedgradert. Det råder en oppfatning om at det er et motsetningsforhold mellom dem som vil ha det stille og de som vil ha et pulserende dagligliv.

Dette går igjen hos mange: Noen sier at de ønsker å fokusere på å utvikle Sjøholt til en stadig bedre bokommune, mens andre fokuserer på næringsliv og tilbud.

Ordsky som viser i hvilken retning folk i Sjøholt ønsker utviklingen skal gå

Dette burde likevel ikke være et motsetningsforhold hvis man tør å ta et valg rundt hvilken type næring og aktivitet man skal ha i sentrum. Her avdekkes også en usikkerhet rundt hva som skal til for å få de unge til å bli boende.

Sjøholt sine muligheter som bosted

De spurte mener at Sjøholt har flere uutnyttede muligheter som må utvikles. Utover den åpenbare sentrale beliggenheten har Sjøholt svært god plass i sentrum for fortetting, fine tomter for nye boligområder, utsikt og nærhet til fjord og fjell som gjør det mulig å bygge infrastruktur til tilgjengelig friluftsliv. Utviklingen på Digernes oppfattes også som en mulighet for Sjøholt som bosted, «sentrum i Ålesund kommer nærmere oss».

Mange ser potensiale i et utviklet, men svært definert sentrumsområde hvor kanskje noen av de funksjonene og boligtilbudet som det i dag er mangel på kan utvikles: fortetting med kompletterende tjenestetilbud og næring, leiligheter, dyrking i byen, grønne tak. Ikke minst har Sjøholt en mulighet til å skape et gå- og sykkelbasert sentrum, som mange unge ønsker seg i dag. Det råder en forsiktig optimisme: nå kan vi kanskje endelig få vedtatt en fungerende sentrumsplan.

Mulighetene som fremheves i forbindelse med Europaveien er mer forsiktige: kanskje vi kan få til en miljøgate? En gjenåpning av Kyrkjevegen mot hotellet ville knytte bygda sammen. Nettopp dette kompakte sentrumsområdet kan være et utgangspunkt for å skape en sterkere identitet for Sjøholt.

*Vi må snakke positivt om Sjøholt!
Være ambassadører for bygda!
Støtte engasjement, dugnadsånd
og ildsjeler!*

Foreningslivet er noe som fremheves som viktig for Sjøholt og som noe en kan bygge utviklingen på. Stedet har vært preget av en sterk frivillighet og bygdekvinnelaget fremheves som spesielt aktivt. Også aktiviteter innen musikk, kunst, inkludering nevnes som en mulighet.

Noen ser arbeidet som utføres i forbindelse med kommunesammenslåingen som en viktig mulighet til å styrke Sjøholt sitt navn og identitet: «Vi må snakke positivt om Sjøholt! Være ambassadører for bygda! Støtte engasjement, dugnadsånd og ildsjeler!» Og ikke minst må næringslivet trå til og støtte frivilligheten.

Også ungdomsskoleelevene ønsker mer grønt i sentrum og tryggere gangveier med overgang over Europaveien. De fremhever steder det er mulig å være alene sammen med andre ungdommer. Dette er utdypet i kapittelet om hvordan folk ser for seg fremtiden i Sjøholt.

Sjøholt sine muligheter som næringssted

Alle de spurte oppgir beliggenhet som Sjøholt sin største styrke som næringssted. Stedet «der veier møtes», er en karakteristikk som går igjen, og noen mener det også er en styrke for næringslivet at trafikken føres gjennom bygda. Det finnes allerede mange arbeidsplasser i Sjøholt og det finnes en rekke veletablerte bedrifter her, samt yngre, vellykkede kunnskapsbedrifter som Servitech og First process. Et konsentrert sentrum trekkes også frem som en styrke ved Sjøholt som næringssted.

*Sentrum er kompakt og kan
bli gangbasert og slik også et
attraktivt handelsområde (...)*

Utviklingen på Digernes oppfattes av noen som en trussel mot Sjøholt som næringssted. Det er viktig at Sjøholt griper muligheten i å tilby noe annet enn det som etableres der. På Sjøholt er det areal tilgjengelig, både tomter, og i tomme lokaler og bygg som egner seg til næringsformål, og en kan gi gunstige vilkår til den type bedrifter som ønskes i sentrum.

Nærområdet har en rekke lokalmatprodusenter og en av respondentene nevner en mathall eller matmarked hvor produsentene kan selge direkte som en mulighet. Det som folk i Sjøholt savner på sitt bosted er også en mulighet for næringsutvikling: bakeri, nisjebutikker, utvikling av Sjøholt Hotell, jordbruk og fiske i liten skala, kanskje andelsjordbruk for de som bosetter seg i det nye sentrumet, pub og serveringssted, nye møteplasser og kanskje videreutvikle campingplassen.

Sentrum er kompakt og kan bli gangbasert og slik også bli et attraktivt handelsområde. Sjøholt har en stor fordel med den nærheten til kunder bygdas plassering gir. Netthandel gir også en god mulighet for folk på Sjøholt å skape mindre bedrifter og basere større del av omsetningen på salg på nett, da er rimeligere lokaler enn i Ålesund/Moa, og nærhet til postterminalen på Digerneset en stor fordel.

Sentrum har flere ledige kontorarbeidsplasser og man ser muligheter for utviklingen av kunnskapsbedrifter her.

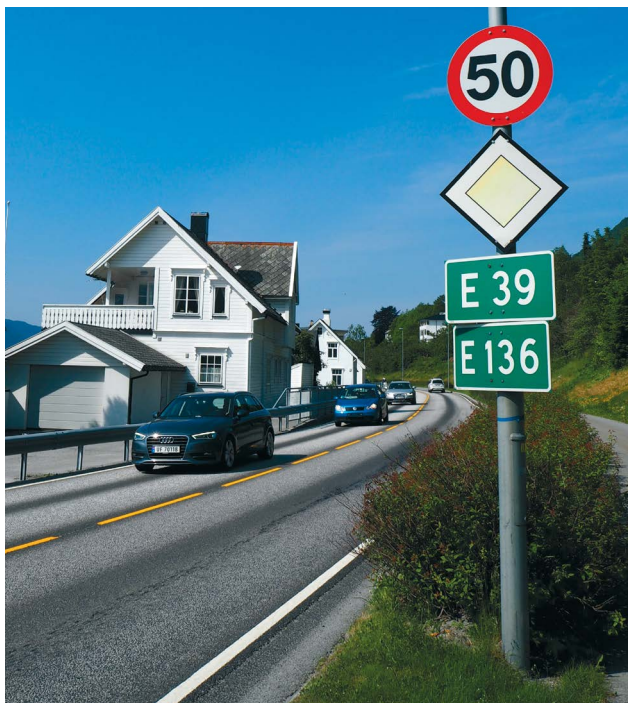
Sjøholt sine muligheter som turistdestinasjon

Den fremste styrken Sjøholt har som turistdestinasjon samsvarer med stedets styrke som bosted: nærhet til fjell og fjord, enkel tilgjengelig natur for alle aldre, og plasseringen midt mellom Ålesund, Molde og Geiranger. På et sted som har så mye stolthet i naturkvalitetene er det naturlig nok mange som også mener naturturisme er en mulig fremtid. Tilgangen til cruiseturister som allerede er i området og nærheten til to flyplasser trekkes derfor også frem, men også at det er lite turister og at det her er mulig å komme seg unna masseturismen. Sjøholt sentrum har også naturkvaliteter i Skråvika, Osberget, Elvastien og Prestefjora som kunne vært løftet frem.

(...) en unik mulighet til å gjenopprette tilgjengeligheten til sjøen for både gjester og fastboende, og skape en attraksjon midt i sentrum.

Campingen, som noen mener er et lite utnyttet potensiale i Sjøholt blir av mange oppfattet som utrivelig og skummelt, uten at de kan peke på hva som gjør dette. Mangelen

Europaveien og gammel bebyggelse langs veien

på fellesområder på campingområdet kan muligens være noe som gjør området uoversiktlig og dermed skummelt, men også at hyttene blir utleid i kortere eller lengre tidsrom til utenlandske arbeidere som på den måten heller ikke blir en del av bygdesamfunnet. Enkle tilbud som iskiosk og minigolf, som også de lokale kunne nyte godt av kan være med å løfte omdømmet til Campingen, som også kan videreutvikles til et attraktivt og grønt feriested.

Mulighetene er mange og mange av de spurte mente Sjøholt som destinasjon burde bygge på det stedet allerede har: historiefortelling, nærheten til naturen og mulighetene det byr på med båtutleie og fiske, kajakk, rorbuferie i naustene, langrenn, sjøsport, varierte turområder både for gåturer og sykkel, og den årlige bluesfesten.

Havneområdet kan bli gjort attraktivt for både lokale og tilreisende. Småbåtlaget planlegger å bygge om småbåthavna og lage gjestehavn. Benytter man denne muligheten best mulig, kan dette gi Sjøholt en unik mulighet til å gjenopprette tilgjengeligheten til sjøen for både gjester og fastboende, og skape en attraksjon midt i sentrum. Her bør man planlegge for best mulig tilgjengelighet og bruk for alle. Se bare hva sjøbadet på Sørenga i Oslo har gjort for bydelen.

Hotellet er nettopp fredet og har dermed nasjonal verdi. Bygget kunne med fordel belyses, og det kan pusses opp og bli et sted med servering og festlokale. Første etasje er ikke fredet og dette gir mulighet for relativt enkelt å kunne renovere og ta i bruk selv om dette bør skje etter antikvariske prinsipper likevel. Hele «Gamlegata», fra Amtskuleskiftet til Fransgarden, oppleves som ekte og autentisk; kvaliteter både turister og de som skal bosette seg leter etter. Den Trondhjemske postvej er nasjonalt veikulturminne og det kan også utvikles turisme rundt den.

Sjøholt blir av innbyggerne betraktet som en gjennomfartsåre og beskriver stedet med at "alle veier møtes her"

Man har også et vakkert kulturlandskap rundt Prestegården, Lerkelunden, Årøyane og markene som rammer inn det ellers grå sentrum. Intensjonsavtalen til Nye Ålesund, sier at man ønsker « å stimulere til utvikling av besøksgardar som kan nyttast i samspel med tenester t.d. innan oppvekst, omsorg og turisme.» Sjøholt har flere gårder og rester av klyngetun i sentrum som ville være ideelle til slik bruk.

Kan vi skape en vei som sier noe om Sjøholt som et grønt og naturnært sted og på samme tid bedre luftkvaliteten og dempe veistøyen?

Sjøholt sine muligheter som trafikknutepunkt

Sjøholt er som nevnt plassert sentralt i fylket og blir av flere av innbyggerne betraktet som en gjennomfartsåre og beskriver at “alle veier møtes her”. Det er noen som tenker på dette, i tillegg til rikelig med parkeringsplasser, som en styrke. Andre tror at folk kjører gjennom uten å legge

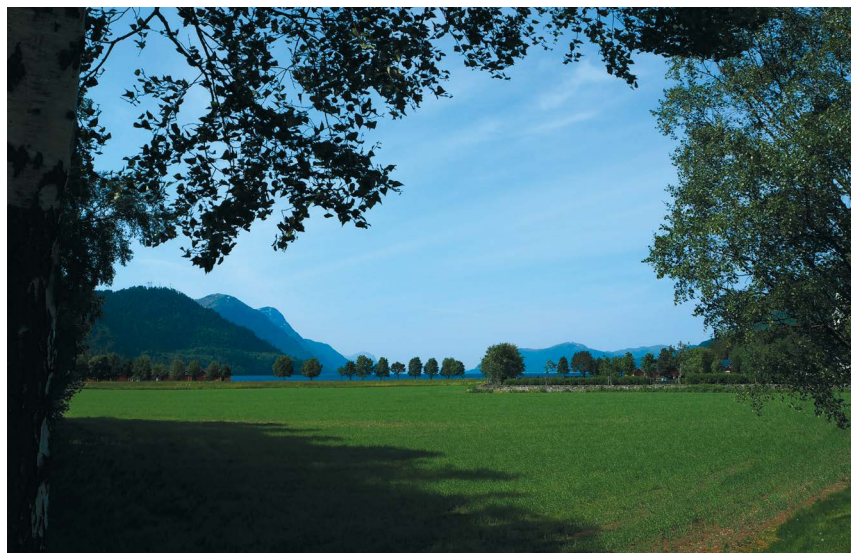
merke til hva stedet har å by på. Stedet «alle kjører igjennom» blir sagt av mange.

Folk anerkjenner at det blant annet er veien som gjør at Sjøholt oppfattes som sentralt beliggende, men all utvikling synes vanskelig på grunn av denne barrieren mellom nord og sørsiden, hvor mange tenker seg det nye sentrum. Man ser fram mot flytting av traseen, men hvor lenge må bygda vente? Ny utforming av veien og lavere fart blir sett på som en mulighet mens man venter. Hvordan kan vi skape en vei som tilrettelegger for at folk vil stoppe, enkel kryssing for gående, syklende og lokaltrafikk? Kan vi skape en vei som sier noe om Sjøholt som et grønt og naturnært sted og på samme tid bedre luftkvaliteten og dempe veistøyen? En ny løsning er essensiell for å kunne utvikle sentrum på Sjøholt.

HVORDAN SER FOLK PÅ SJØHOLT SINE MULIGHETER?

Hotellet, julegrana og blodbøken lengst bak med ærverdige trær i restene av hotellhagen til høyre i bildet (over). Kulturlandskap Prestemarkerne ved lerkelunden (høyre) Markene opp mot Bjørkereiten (under)

Hvilke utfordringer har Sjøholt som sted?

Utfordringer som bosted

Sjøholt har svakheter som bosted og mange av respondentene beskrev sentrum både som kjedelig, grått, trist og lite attraktivt. Dette er karakteristikk som ikke blir motsagt av andre.

Farlig trafikk og tungtransport er ikke overraskende en oppfattet trussel og europaveien som oppfattes som en betydelig svakhet ved Sjøholt både som bosted og turistdestinasjon. Den legger beslag på sentrum og står for støy, støv og eksos, døgnet rundt. Kombinert med de store asfaltflatene ellers i sentrum gjør den at Sjøholt fremstår som det respondentene omtaler som et kjedelig og grått sted. Mange etterlyser flere fotgjengeroverganger og direkte kryssing for kjørende og mener veien skaper et kaotisk sentrum med utydelige sammenhenger. Statens Vegvesen blir av de fleste oppfattet som den største trusselen mot å få gjort noe med Europaveien.

De fleste som ble spurt oppga også trafikk generelt som kilde til utrygghet, både gjennomgangstrafikk på E39, en labyrint av amputerte gater, store utflytende, asfalterte områder og et fragmentert og manglende gangnettverk. Da er det ikke rart at 40% av ungdomsskoleelevene blir kjørt til skolen i tillegg til de 24% som tar buss. Hele 81% blir kjørt til fritidsaktiviteter. Den nasjonale sykkelstrategien sier imidlertid at 80% barn og unge skal gå eller sykle til og fra skolen.

Når flere blir myke trafikanter oppleves sentrum som mer levende og attraktivt.

Det er en stor trussel mot tilbakeflytting at ungdomsskoleelevene omtaler Sjøholt som blant annet stygt, kjedelig, grått og utrygt. Her har kommunen en mulighet til ve-

sentlig forbedring ved å stramme opp, skilte, markere og knytte sammen gang og sykkel nettverket på egne veier. Når flere blir myke trafikanter oppleves sentrum som mer levende og attraktivt.

(...) gi inspirasjon til en annen dimensjonering på nye bygg og arkitektur enn de «store boksene» mange beskriver at sentrum nå domineres av.

Mange savner en møteplass for voksne på kveldstid med mat- og drikkeservering, men også gjerne et sted voksne kan ta en kaffe mens barn leker. Selv om noen omtaler Sjøholt som et sted med mange arbeidsplasser er det andre som mener mangel på arbeidsplasser er en svakhet i dag sammen med lite tjenestetying. Mer næring i sentrum vil kunne øke interntrafikken så utvikling her er avhengig

Industribygg med transformasjonspotensiale ved småbåthavnen

HVILKE UTFORDRINGER HAR SJØHOLT SOM STED?

Undergangen under Europaveien oversvømmes jevnlig. Da finnes det ingen måte å krysse veien. (høyre). Lagring av bildekk utenfor Stopp69 (over). Grå asfaltflater i sentrum (under)

Oppbevaring ute mellom husene

av god planlegging. Mange spør seg om det er nok midler til å investere i infrastruktur og om kommunen har gjennomføringsevnen som trengs.

At Åkerneset skulle falle ut og skape en flodbølge oppfatter mange fremdeles som en trussel. Bygge- og deleforbudet på grunn av fare for flodbølge som har vært gjeldende i mange år har gjort at sentrum ikke har kunne utvikles og fortettes. Dette ble opphevet på vilkår etter kongelig resolusjon 4 august 2009, men reviderte faresoner kom først 15 januar 2018, og legger fortsatt noen begrensinger på bygging. Begrensingen kan likevel brukes som en fordel, i det den kan gi inspirasjon til en annen dimensjonering på nye bygg og arkitektur enn de «store boksene» mange beskriver at sentrum nå domineres av.

(...) både ”bygdedyret” og janteloven er (...) en trussel for utvikling i bygda

Noen er også bekymret for at sammenslåingen med Ålesund vil sørge for økt byråkrati i form at lengre saksbehandlingstid for byggesak, men også fortsatt manglende regulering av nye tomteområder. En av de spurte oppgir “tap av identitet” som en trussel uten at det fremgår om dette skyldes kommunesammenslåing eller stedstap som følge av annen utvikling.

Ungdommen engasjerer seg imidlertid lite politisk og både ”bygdedyret” og janteloven er ifølge noen av respon-

dentene en trussel for utvikling i bygda. Her kan man tilføye en overvekt av godt voksne i styre og stell i kommunen. Mange tror disse tenker mest på egne interesser som grunneiere eller bedriftseiere.

Utfordringer som Næringssted

Når svakhetene til Sjøholt som næringssted drøftes er det ulike infrastruktuuraspekter som trekkes frem. Kommunen har ikke næringsseksjon, det finnes ingen handelsforening eller annet samarbeidsorgan, det er lite felles markedsføring av Sjøholt som sted og ”manglende forståelse hos politikere og kommuneadministrasjon”, trekkes frem av en av de spurte. Å starte en sentrumsforening som jobber både for næringsutvikling og turisme er en mulighet som nevnes i den forbindelse. Men her har også de næringsdrivende et ansvar. Det er klart at flere bedrifter bør etableres i bygda også for å skape synergier. *Note: Det er i løpet av sommeren 2018 etablert en felles næringsforening sammen med Skodje.*

En fremtidig omlegging av Europaveien oppfattes av noen i næringslivet som en trussel, av andre omtales det som en mulighet. For å få det sentrum mange ønsker seg;

Eneste skiltet i Sjøholt sentrum. Skiltet er feil, for her finner en verken caféen eller overnatting

HVILKE UTFORDRINGER HAR SJØHOLT SOM STED?

levende, grønt og koselig, må man tørre ta valg for plassering av ulike typer næring, det blir sett på som en trussel at politikerne ikke tør å ta kanskje upopulære valg.

Utfordringer som Turistdestinasjon

Den største svakheten ved Sjøholt som turistdestinasjon er at folk oppfatter det som et lite attraktivt sentrum: asfalt overalt, eiendommer preget av forfall og søppel, gjennomfartstrafikk, få møteplasser, manglende serveringstilbud og aktiviteter om kvelden. Dårlige forbindelser for gående og syklende, rot og ugress, og svak estetisk utforming av og rundt næringsbygg preger Sjøholt og spesielt deler på sørsiden av sentrum.

Et av de største problemene i dag er svært mangelfull skilting. Dette er ikke bare problematisk for næringsdrivende, men også for Sjøholt som destinasjon. Både langs hovedveien og i bygda forøvrig. Turister er vant til å bli informert og løst til attraksjoner, men på Sjøholt er det kun ett skilt fra Europaveien, og det er misvisende. Å forbedre dette er en «lavthengende frukt» som også ville komme innbyggerne til gode.

Mange nevner også manglende markedsføring som en svakhet, men også manglende informasjon i Sjøholt sentrum om hva som finnes lokalt og eksempelvis hvor en kan kjøpe fiskekort.

Det er også mye konkurranse fra nærområdet. Hoteller med særpreg og av høy kvalitet som det er vanskelig å konkurrere med og nabokommuner som av ulike årsaker oppfattes å ha kommet lengre i sitt arbeid med stedsutvikling. *Note: Det er i løpet av sommeren 2018 etablert en reiselivsgruppe og turistkontoret Visit Sjøholt.*

Ordskyen under oppsummerer hva de som bor på Sjøholt tror *besøkende* tenker om stedet. Det er jo nedslående lesning, men de fleste kan nok kjenne seg igjen i det.

Det som derimot er positivt er at det også er relativt stor enighet om hva som må til for å skape endring og at dette bildet kan snus i fellesskap.

Fremtiden i Sjøholt

De globale trendene starter gjerne i de store byene, men de har sterk påvirkning på hver enkelt av oss. Spesielt nå som de fleste, og i alle fall de yngre er påkoblet hele verden, hele tiden. De er svært bevisst på hvilke muligheter, verdier og endringer som er gjeldende. Derfor gir de globale trendene svar og rammer for hva folk også her legger vekt på i valget om hvordan de vil bo, hva de bruker penger, flyttemønster og behov og krav til omgivelsene.

(...) som innbygger får man større tilknytning til sitt nærområde, større bolyst, når man kjenner historien og det unike ved stedet. Derfor er det viktig at historien blir med inn i framtiden!

Det som er spesielt akkurat nå er at verdier og kvaliteter som distriktsnorge har naturlig, ligger som klare preferanser for mange; tilgang til natur, friluftsliv og dyrking er viktige stikkord. Et annet stikkord er autensitet. I en globalisert verden, der alt er tilgjengelig og ofte likt hvor enn du er, er det sterkt fokus på det ekte, lokale og autentiske.

Som turist ønsker man å oppleve det lokale miljøet som turist, føle på kulturen og smake stedets spesialiteter. Og som innbygger får man større tilknytning til sitt nærområde, større bolyst, når man kjenner historien og det unike ved stedet. Derfor er det viktig at historien blir med inn i framtiden!

I et gruppearbeid med kommunestyret bekreftet politikerne det andre sier og foreslår om fremtidens Sjøholt:

De ønsker seg et Sjøholt som ikke er preget av industri og er mer levende, idyllisk med forretninger og møteplasser, grønt og fullt av liv, fortettet men med bedre strukturert sentrum, og innbydende og koselig. For å nevne noen av innspillene. Da må man tørre å ta de valgene som kreves.

Det knytter seg mye bekymring til hvilken rolle Sjøholt skal ha i nye Ålesund kommune. Det er ikke mange som tror at Sjøholt kan konkurrere mot handelstilbudet på Digerneset eller tilbudene i Ålesund, men mange tenker likevel at Sjøholt kan ha nisjebutikker og styrkes som bosted. Sjøholt bør benytte muligheten til å etablere en god lokalsamfunnsforening. Med så store avstander er det viktig å få på plass et lokaldemokrati som fungerer, enten i form av en lokalsamfunnsforening eller annen organisering med folk som vet hvor skoen trykker. Ikke minst de unge. En større kommune kan ha mer gjennomslagskraft for å få til gode løsninger i Sjøholt relatert til for eksempel veien.

Ungdomsskoleelevene la frem sine tanker om hva fremtidens Sjøholt kan være og hva som skal til for å gjøre stedet mer attraktivt for unge. Mange av disse innspillene handlet om tilbud de ønsket seg som milkshakebar, Burger King og Pizza Hut, bakeri, Starbucks og Gamestop.

Andre innspill handler om tiltak kommunen lett og raskt kan igangsette. Her varierer det fra enkle forslag som nye benker på Osberget, mer trær og planter i sentrum, trampline i Bankparken, til forslag som i større grad handler om enkeltprosjekter enten i kommunal eller privat regi: Bedre badeplasser på Måsøyra og Osberget, stupetårn og sklie i Prestefjora, småbutikker ved havna, strand ved aktivitetsparken, oppgradere utkikksplassen, flere parker og pusse opp gamle bygg for ny bruk som for eksempel kafé eller bar i kjelleren til det gamle hotellet. Men det som nevnes kanskje oftest er gang og sykkelstier, fotgjengeroverganger og flere steder å krysse Europaveien på. Øvelsen

med ungdomsskoleelevene var i stor grad preget av hva de ønsker seg i Sjøholt i fremtiden, og vedlegget som må bestilles fra kommunen beskriver dette grundig.

Lokalsamfunnet må styrke deltakelsen blant barn og unge som må få se at politikk virker og at lokal tilhørighet og kunnskap er viktig også i den nye storkommunen

De besøkende på lokalkontoret foreslo varianter av det som kom frem i de andre verkstedene: I fremtiden har

Sjøholt fått et estetisk løft og det er planlagt for utvikling over tid, det er etablert nye boligområder i sentrum med en god blanding boligtyper, stedet har gjenvunnet sin status som den «hvite by ved fjorden», mens beskrivelsen om at Sjøholt er stedet “der veier møtes” fremdeles gjelder, men ikke gjennomgangstrafikken slik den ser ut i dag og med en nedgradert vei med overganger i plan som gjør at nord- og sørsiden henger bedre sammen. I fremtidens Sjøholt drar folk i lag.

Det er viktig for folk på Sjøholt å ta med seg historien når man ser fremover. Lokalsamfunnet må styrke deltakelsen blant barn og unge som må få se at politikk virker og at lokal tilhørighet og kunnskap er viktig også i den nye storkommunen. Man må jobbe med å skape en bokommune alle kan trives i, gi rom for folk å delta i dette arbeidet, og huske at dagens unge og fremtidens voksne har andre kriterier når de velger bosted.

Anbefalinger for Sjøholt

Det er lett å henfalle til forenklinger når en gir anbefalinger basert på medvirkingsverksteder med innbyggerne på et sted slik vi har gjort i Sjøholt. Mange følger godt med på hva som skjer andre steder og gjerne i større byer. Derfor ønsker de gjerne lignende tilbud i Sjøholt. Dette kan gjelde eksempelvis “signalbygg”, innovativ lokalmat, jordbruk i byen og fellesarbeidsplasser. Det er likevel mulig å foreslå noen tydelige anbefalinger basert på arbeidet med stedsanalysen:

Europaveien

Det er bred enighet i Sjøholt at noe må gjøres med Europaveien, bare ikke hva. Det de fleste kan enes om er behovet for planoverganger strategisk plassert for å forhindre

at folk løper over veien og skaper farlige situasjoner for seg selv og andre. Dette vil også knytte sør og nord bedre sammen og forberede grunnen for et helhetlig sentrum. Det er også stort sett enighet om at farten må ned, de doble gjerdene bort og veien må mykes opp så man ser at man kjører gjennom et tettsted. Kommunen må utfordre Vegvesenet og få greie på mulighetsrommet. Mange i Sjøholt er likevel pessimistiske og mener som en av de besøkende på lokalkontoret uttrykte at “Vegvesenet leser håndboka si nøyere enn Khomeini leste Koranen”.

Den flerfunksjonelle kystlandsbyen

Sjøholt bør gjøre mer ut av kystbeliggenheten som en sentral del av stedets kvaliteter og tilbud. Dette gjelder

Identitetsskapende steder (historielaget)

både tilbud til innbyggere og besøkende men også fysiske, visuelle kvaliteter. Stedet bør orientere seg mer mot sjøen. Det betyr videreutvikling av havnepromenaden og oppgradering av forbindelsene mellom sentrum og de sjønære områdene. Men det må også være noe som trekker folk mot sjøen, dvs. ulike publikumsrettede tilbud. Dette inkluderer kultur, handel og aktiviteter knyttet til fjorden med mer. Det kan være riktig å plassere et tilbud mange i Sjøholt ønsker i denne sonen. Noe som vil kunne invitere allmennheten til å ta i bruk området og vil kunne forme starten på utviklingen her. Den nye småbåthavnen bør derfor planlegges godt, og man kan som mange ønsker seg trappe kaikanten ned til sjøen for å gi folk tilbake kontakten med vannet. Byggene ved Sjøkanten er i dag preget av lukkede fasader ut mot noe som kunne vært en havnepromenade. Siktlinjer og gløtt til sjø er også svært viktig å bevare og må vurderes ved plassering av nye bygg og fortetting.

Sjøholt trenger å gjenetablere det gode og nære forholdet til sjøen.

Nye boligområder bør i størst mulig grad etableres i gå-avstand til sentrum eller som en fortetting av naturlige grende- eller tunstrukturer. Nye boligområder kan være boliggrender, boligater med rekkehus, bymessige eneboliger med en tydelig henvendelse mot en gate.

Det er ikke tilstrekkelig å gjøre nye boligtomter tilgjengelig om det betyr "byspredning". Fokus bør rettes mot sentrum som har stort potensiale for fortetting. Det gamle industriområdet på sørsiden av europaveien byr på et stort utviklings- og fortetningspotensial. Området må planlegges helhetlig og det må lages en plan for offentlige rom, et tydelig gatenett, møteplasser, bygninger som henvender seg til et hierarki av gater og plasser og en bygningshøyde som er tilpasset skalaen i Sjøholt og landskapet.

Det er viktig at fasadene er åpne og inviterende i 1 etasje. Arealene på bakkeplan bør planlegges av kommunen for å få til områder hvor småskala næringsutvikling kan skje over tid om ønskelig.

På et lite sted må folk støtte hverandre. Etableres en stor bedrift skal ikke de ansatte spise på en kantine inne i bygget, men bruke den lokale kaféen. Bedrifter kan med fordel dele funksjoner som større møterom, verksteder, etablere lokale bildelingsmodeller etc. Ved å tenke smart sambruk og samlokalisering, kan inkluderende arkitektur skape synergie, lage gode møteplasser og et levende sentrum.

Fiskerøkeri i hagen

Sunnmøre røykeri lukket dørene for noen år siden, kanskje burde man legge til rette for nye bedrifter som foredler råvarer fra sjøen? De små røykhusene er interessante og en historie å bygge videre på. Kanskje kunne dette bidra til Sjøholts identitet og noe hver husstand burde ha i hagen?

Næring og Handel

Sjøholt trenger en fremoverlent næringsforening som forener de næringsdrivende i bygda. Inntrykket en får i dag er et næringsliv som ikke drar i lag. Næringsforeningen bør arbeide aktivt og sammen med kommunen for å stadig se på lokal kunnskap og produksjon med nye øyne, arbeide sammen for å nå bygdas mål, enten det handler om å styrke gamleveien, fylle tomme lokaler med liv eller ta et felles ansvar for å oppgradere uteområder der det er naturlig. Man bør prøve å forenes om en visjon for Sjøholt, og legge til rette for nyetableringer.

De små røykhusene kunne være Sjøholts stolthet og noe hver husstand burde ha i hagen.

Fysisk, arkitektonisk oppgradering av sentrum

Man får aldri en andre mulighet for et godt førsteinntrykk! Sjøholt sitt arkitektoniske og visuelle ansikt er derfor viktig. Dersom tomme, forfalne bygninger er det

Wenzellelva i rør kan åpnes for å danne åpen overvannshåndtering i nye boligområder

første man ser, kan det være vanskelig å vise til kvaliteter som veier opp for dette. Innfartsårer, til lands og til vanns bør gi et godt førsteinntrykk. En sentrumsforening og en «dugnad» for sentrum kan være et startpunkt.

Hele sentrum ligger innenfor en 500meters diameter, og man kan derfor lett legge opp til et kompakt og gåbasert sentrum med parkering i randsonen.

Langt på vei alle i Sjøholt ønsker å styrke Sjøholtvegen og reindyrke dens rolle som gate for småhandel og identitetsbærer. Det betyr at de tomme lokalene må fylles med liv, stengte vinduer og lukkede vegger må åpnes igjen og ledige tomter bør utbygges med bygninger. Da er det svært viktig at man har åpne fasader og handel mot gaten på bakkeplan uten private eller halvprivate soner mot gaten. Midlertidighet kan også brukes for å aktivere tomme lokaler og plasser for å prøve ut ulike løsninger og sammen

med innbyggerne bli enige om permanente tiltak. Sentrum trenger også en parkeringsstrategi, med sambruk og tydelige gåruter. Hele sentrum ligger innenfor en 500meters diameter, og man kan derfor lett legge opp til et kompakt og gåbasert sentrum med parkering i randsonen.

Et grønt Sjøholt

Sjøholt sentrum er en asfaltørken med noen trær her og der, og oppstykkete gangveier som gjør det vanskelig for fotgjengere å bevege seg. Sentrum trenger en strategi for å etablere mindre parker og et sammenhengende gang- og sykkelnettverk. Før dette skjer, vil ikke Sjøholt være et attraktivt sentrum og det er både næringsdrivende og kommune i fellesskap som har et ansvar for å få bedre situasjonen. I påvente av at man kan strukturere og fortette med bygninger, kan man fortette ved hjelp av beplantning, og slik også bedre situasjonen rundt overvann.

Vedlikehold er viktig! Å få være en del av et fungerende by- og parkvesen i nye Ålesund, vil også gi mulighet til å skape et ryddigere og mer velstelt sentrum på Sjøholt.

(...) vanskelig å se gode grunner for å bygge ned kulturlandskap og rekreasjonsområder.

Folk etterspør urbant jordbruk. Det kan synes paradoksalt i en jordbrukskommune, men interessen for småskala jordbruk er større enn noen gang så enten det gjelder å

Eggebuå til Sjøholt maskin er et historisk bygg med transformasjonspotensial

ANBEFALINGER FOR SJØHOLT

etablere parseller i sentrum, ikke minst for å skape gode, lavterskel møteplasser, eller å tilrettelegge for andelsjordbruk så er det god tettstedsutvikling og bør utredes - eller igangsettes tidlig som et midlertidig tiltak.

Kulturlandskapet rammer inn Sjøholt sitt grå sentrum, og er viktig å beholde, både med tanke på overvannshåndtering, jordvernlova og det estetiske. Med så mye ledig areal i Sjøholt sentrum, og en forutsetning om å fortette allerede bygd areal før man legger beslag på nytt, er det vanskelig å se gode grunner for å bygge ned kulturlandskap og rekreasjonsområder.

Det er mange som er glade i de mange store trærne langs veiene på Sjøholt. Noen steder står det store, gamle trær med lang historie, som Blodbøka og portalen ved Tomren. Andre steder danner trærne alléer langs veier, som Bjørkealleen mange er glad i. Tidligere gikk det én allé gjennom hele sentrum, og man ser fortsatt noen få rester av denne. Julegrana er en identitetsmarkør mange nevner. Trærne bør derfor bli tatt hensyn til, og kan med fordel brukes som inspirasjon for ideer om fortetting gjennom beplantning både med tanke på trivsel, overvann og for å bedre luft og støvproblematikk.

Sjøholt bør utvikle en strategi for å håndtere overvann slik at det kan brukes i vegetasjon og fordøyningsbedd. Dette gjelder både for nye boligområder og i sentrum. Både Wensselvelva og Pelarselva kan bli sentrale element og gi økt kvalitet til sentrum og nye boligområder. Elvene som i dag er i rør kan med fordel åpnes og fungere som lokal overvannshåndtering, samtidig som de tilfører sentrum både noe estetisk og funksjonelt.

Trygghet og tilgjengelighet er et tema som flere er beboere

Tomrenrekka i Gamleveien. Sjøholt sin gågate med småskala handel?

er opptatt av. God belysning og vedlikehold av grøntområder kan forbedre trygghetsfølelsen.

Kultur

Kulturhuset er et flott bygg, men fremstår som lukket mot omgivelsene og kan bygges om for å åpne seg mer mot Bankplassen, Sjøholtveien og Hotellhagen; dette vil gi stor effekt for byrommene.

Lokale arrangementer som Ørskog dagane og Bluesfesti-

Moloen . Her kan folk gis tiggang til sjøkanten igjen ved å etablere trinn ned til vannflaten

ANBEFALINGER FOR SJØHOLT

Johansenbua med lukket fasade mot Gamleveien (høyre), kaihuset er et vakkert gammelt hus ved fjorden som kunne vært brukt (over). Siktlinje fra kirkebroen til Sjøholt Hotell (under)

valen kan bidra til å fremme bruk av lokale møtesteder og uterom, og kan gi en legitim anledning til å ta et område i bruk. For nyinnflyttere er slike arrangement en mulighet til å bli raskt kjent med andre og stedet. En tilleggs effekt er at slike arrangementer gir en lokal identitet og stolthet. Vi foreslår derfor at slike arrangementer gis gode vilkår slik at det er mulig å gjennomføre dem årlig og at det er enkelt for andre å gjøre det samme.

Viktigst av alt er å endre førsteinntrykket av Sjøholt; fra et grått veikryss, til en grønn landsby. Her vil selv små endringer ha stor effekt.

For å tiltrekke seg nye innbyggere er det likevel vel så viktig med gode kulturtilbud året igjennom. Det er et savn etter den mer urbane kulturen som etterspørres spesielt av de yngre. Det er viktig å tilrettelegge for denne type tilbud, samtidig må man huske at restauranter og uteliv må ha levelige vilkår. Uten at folk bruker utestedene, står de i fare for å legges ned. *Note: Systra kafé har siden juni 2018 fått skjenkebevilling, utvidet åpningstid og hatt flere kulturarrangementer og vist VM på stor-skjerm.*

Omdømmebygging

Mange etterlyser markedsføring av Sjøholt. Det er naturlig å markedsføre det som bygda selv er stolt av, som tilgangen til fjell og fjord og styrke opplevelsen av dette. Attraktiv utbygging og oppussing og ny bruk av gamle vakre eller særegne bygg som for eksempel Hotellet, Eggebua, Tomrenrekka, Prestegården og Hansenbygget er også noe som vil oppleves som attraktivt for de som ellers ville reist forbi. En restaurant med bord langs kaikanten i Kaihuset, et gjestgiveri i et oppgradert og brannsikret hotell, tilby kunstnere opphold i Prestegården, nytt liv og demonstrasjon av kraftproduksjon i kraftstasjonen. Viktigst av alt er å endre førsteinntrykket av Sjøholt; fra et grått veikryss, til en grønn landsby. Her vil selv små endringer ha stor effekt.

Til slutt

Sjøholt er ikke det samme for ungdom som for voksne. Unge har dels andre behov og interesser og andre erfaringer og forståelser av det som foregår, eller ikke foregår der. En annen vesentlig grunn til å lytte til unges stedfortellinger og forslag til tiltak, er at de om noen få år skal vurdere om dette fortsatt – eller en gang i fremtiden – skal være bostedet deres.

Det er en sentral utfordring for Sjøholt å oppnå både et fortettet og levende sentrum, og samtidig ta vare på sjølinje, kulturlandskap, natur og tilgjengelige friområder.

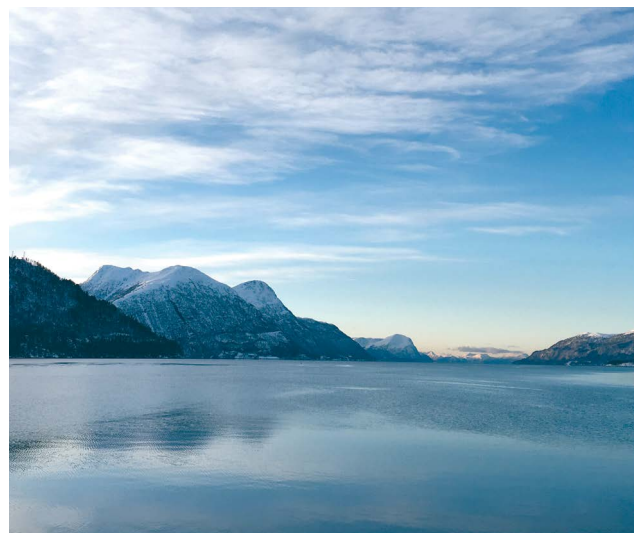
(...) kan Sjøholt bli stedet der ikke bare «vegar møtes», men der venner møtes.

Sjøholt sin identitet er knyttet opp mot fjellene, fjorden, idrett, kultur og sjøliv. Identiteten knytter seg også opp til markante bygg som hotellet, naustrekka og kirken. Gjennom planlagt fysisk utforming kan man bidra til å fremme de elementene som er særegne for Sjøholt – det identitetsskapende, forankret i lokal historie, tradisjon og kultur. Kulturlandskapet og de sentrumsnære friluftsområdene som rammer inn bygda må blir tatt vare på, og attraktive forbindelser må styrkes. Sjøkanten er et spesielt viktig naturgitt element. «Alle» steder drømmer om en sjøfront man kan utvikle. Dette har Sjøholt. Dette området må man gjøre mer tilgjengelige for alle, og integreres i sentrum gjennom siktlinjer.

Gjennom intervjuene ser man at der finnes en felles framtidsdrøm om en koselig, grønn, landsby ved fjorden, med mange møteplasser og myldrende liv.

Tør man ta valg for å strekke seg mot drømmen, kan Sjøholt bli stedet der ikke bare «vegar møtes», men der venner møtes.

Fjorden. Sjøholt sin viktigste identitetsbærer. Kan den bli det igjen?

5 ANBEFALINGER FOR SJØHOLT

1. DEN HVITE PERLEN VED FJORDEN

Behold åpninger mot sjøen og bevar viktige siktlinjer- Utvikle en formingsveileder for ny bebyggelse - Aktiver havnefronten og gjør det mulig å komme ned til sjøkanten - Ikke bare ta vare på historiske bygg men også bygg som er viktig for Sjøholt sin identitet - La nybygg svare på oppfordringen om å gjenskape den hvite perlen ved fjorden

2. BYNATUR

Behold og videreutvikle kulturlandskap - Bevar mangfoldet av trær og gjenetabler historiske alléer - Åpne elver som i dag er i rør - Forbedre vedlikehold av grøntområder i byen - Dyrk nabolaget!

3. HISTORISK STED

Få til ny bruk av tomme historiske bygg og gjør det enkelt for ildsjeler - Videreutvikle Sjøholtveien og Amtskulevegen til strøksgate for småhandel - Bevar og videreutvikle rekkene av naust langs fjorden - Gi bedre informasjon til forbipasserende - Gjenetabler historiske veier og koblinger

4. GÅBYEN

Planovergang over europaveien - Endre europaveien fra vei til gate - Fortett i gåavstand fra sentrum (hele dagens sentrum ligger innenfor 500m diameter) - Lag bedre og mer sammenhengende belysning - Parkering i randsonen for å skape et gåbasert sentrum - Lag et sammenhengende nett av gangstier og plasser - Etabler lokal bil- og sykkeldeling

5. KONKURRANSEDYKTIG KYSTLANDSBY

Få til serveringstilbud på dagtid og kveldstid - Hegne om lokalmat - Styrk medvirkning og gjør det enkelt for barn og unge og delta - Åpne opp biblioteket og hold det åpent utover kvelden - Åpne opp lukkede bygg mot viktige gater - Start en næringsforening som utvikler en strategi for Sjøholt med fokus på lokale ressurser og kunnskap - Åpne førsteetasjer med næringslokaler av ulik størrelse - Flytt tjenesteytende næring til første etasje - Plassere næring i kommunen etter ABC prinsippet - La Sjøholt bli stedet folk spiser en bedre middag på vei fra fjellet

